

Kunnskapsministeren

Kontroll- og konstitusjonskomiteen

Deres ref

Vår ref

Dato

23/3863-

1. september 2023

Svar på spørsmål fra Kontroll- og konstitusjonskomiteen om regjeringsapparatets håndtering av habilitetsregelverket mv.

Jeg viser til Kontroll- og konstitusjonskomiteens brev 10. august 2023 til statsministeren og til statsministerens svar av i dag. I denne sammenheng er jeg bedt om å svare for Kunnskapsdepartementets vedkommende på spørsmålene 1, 5, 7, 8, 9, 10, 11, 12 og 13. Kunnskapsdepartementet ledes av to konstitusjonelt ansvarlige statsråder. I egenskap av å være departementssjef, er det jeg som kunnskapsminister som er avsender av dette brevet.

1. Komiteen ber om at Statsministerens kontor på vegne av samtlige departementer informerer komiteen om departementenes respektive rutiner for praktisering av habilitetsreglene.

Kunnskapsdepartementet har i løpet av sommeren 2023 utarbeidet skriftlig rutine for oppfølging av habilitetsreglene overfor politisk ledelse. Rutinen ble benyttet ved statsråd Sandra Borchs tiltredelse. For omtale av tidligere praksis, se svar på spørsmål 7.

Ifølge rutinen skal nye statsråder og andre nye i politisk ledelse så raskt som mulig etter tiltredelsen ha en samtale med departementsråden og én eller to ekspedisjonssjefer om habilitet, bindinger og mulige interessekonflikter. Samtalene skal gjentas jevnlig. Formålet med samtalen er å identifisere mulige relasjoner og bindinger som politikeren selv og embetsverket bør være oppmerksom på ifm. embetsførselen og funksjonen som politiker i regjeringssystemet, for å best mulig sikre at mulige habilitetsutfordringer håndteres korrekt. Relevant informasjon fra samtalen deles med aktuelle avdelinger i departementet. Ved behov utarbeides det rutiner for saksbehandling knyttet til konkrete saker eller saksområder der habilitet kan være en problemstilling.

Juridisk avdeling i Kunnskapsdepartementet bistår med konkrete habilitetsvurderinger ved behov, med mindre særskilte forhold tilsier at vurderingen gjøres av Lovavdelingen i Justis- og beredskapsdepartementet. Politikeren tar deretter avgjørelsen om egen habilitet.

I forbindelse med budsjettprosessen, saker om tilskudd og andre beslutninger som kan være til vesentlig fordel eller ulempe for virksomheter eller enkeltpersoner, skal rutinen bidra til å avdekke om det finnes habilitetsproblematikk overfor tilskuddsmottakere, inkludert viktige samarbeidspartnere og underleverandører som departementet er kjent med. I saker som gjelder forslag til oppnevning til styrer, råd, utvalg o.l. skal rutinen sikre oppmerksomhet om og korrekt behandling av habilitetsspørsmål.

Fram til sommeren 2023 har Kunnskapsdepartementet ikke hatt egne skriftlige rutiner om oppfølging av habilitetsreglene overfor politisk ledelse. Habilitetsspørsmål har vært en del av departementsrådets innledende samtale med statsråden og øvrige i politisk ledelse, som også frem til nå har hatt som formål å bidra til oppmerksomhet om habilitetsspørsmål og å identifisere mulige bindinger og relasjoner som politikeren selv og embetsverket bør være oppmerksom på i forbindelse med embetsførselen. Departementsråden har gjort egne uformelle notater under samtalen.

5. Komiteen understreker at Stortinget har vedtatt i lov at det er hver tjenesteperson som har ansvaret for egen habilitet. Har departementene rutiner for å gjennomgå egne budsjetter og andre relevante saksporteføljer for å fange opp saksbehandling som kan bli berørt når en ny statsråd har hatt innledende samtale med departementsråden og gått gjennom mulige habilitetsutfordringer? Det bes videre om en konkret redegjørelse for hvilke rutiner Kunnskapsdepartementet og Kultur- og likestillingsdepartementet har for slik oppfølging av den innledende samtalen med ny statsråd.

Jeg viser til beskrivelsen av Kunnskapsdepartementets nye skriftlige rutine for oppfølging av habilitetsreglene overfor politisk ledelse som går fram av svar på spørsmål 1.

Dersom den innledende samtalen viser at det er behov for å gjøre en eller flere habilitetsvurderinger knyttet til konkrete, pågående saker, vil dette bli fulgt opp med konkrete vurderinger av habilitet i etterkant av samtalen. Dersom samtalen viser at det er forhold knyttet til habilitet som det er grunn til å være oppmerksom på i framtidige saker, skal denne informasjonen deles med de relevante avdelinger. Ved behov utarbeides det rutiner for saksbehandling knyttet til konkrete saker eller saksområder der habilitet kan være en problemstilling. I svar på spørsmål 1 er rutinen i saker om tilskudd og oppnevninger beskrevet.

7. Komiteen ber om at Statsministerens kontor samler inn og oversender en oversikt over eventuelle endringer i departementenes rutiner fra 2017 til i dag for å ivareta habilitetsreglene.

Jeg viser til svar på spørsmål 1, der det går fram at Kunnskapsdepartementet sommeren 2023 har fastsatt nye skriftlige rutiner for oppfølging av habilitetsreglene overfor politisk ledelse.

Komiteen viser til regjeringens pressemelding 20. juni 2023 der det framkom at kunnskapsminister Brenna hadde håndtert spørsmål om egen habilitet feil, regjeringens pressemelding 23. juni om at Trettebergstuen går av som kultur- og likestillingsminister fordi hun har gjort flere svært alvorlige feil knyttet til habilitet, og pressemelding 21. juli om at Borten Moe går av som forsknings- og høyere utdanningsminister fordi han har gjort alvorlige feil knyttet til habilitet. Komiteen har følgende spørsmål og oppfølgingsspørsmål om enkeltsaker i regjeringen Støre.

8. Komiteen ber om en fullstendig liste over beslutninger som statsråder har fattet eller deltatt i, hvor det i ettertid er avdekket inhabilitet.

Som det går fram av mine redegjørelser 27. juni og 6. juli 2023 til komiteen, er det i Kunnskapsdepartementet avdekket følgende beslutninger som jeg har tatt eller deltatt i, hvor det i ettertid er avdekket inhabilitet:

- Jeg var inhabil i saker om tilskudd til Wergelandsenteret for 2022 og 2023 til skoleprosjektet «22. juli og demokratisk medborgerskap», på grunn av vennskap med styremedlemmer i Utøya AS som er samarbeidspartner i skoleprosjektet som mottok tilskuddet.
- Jeg var inhabil ved oppnevningen av Frode Elgesem som styremedlem i Wergelandsenteret 13. april 2023, på grunn av vennskap med Frode Elgesem.
- Jeg var inhabil i saker om tildeling av midler til Raftostiftelsen for 2022 og 2023 på grunn av vennskap med Frode Elgesem som er styreleder i Raftostiftelsen.

Ut over disse sakene er jeg ikke kjent med at jeg har deltatt i behandlingen av saker der jeg har vært inhabil, verken på Kunnskapsdepartementets ansvarsområde eller i saker som har vært behandlet i regjering eller i statsråd.

Jeg har fått opplyst fra embetsverket at det ikke er konstatert at tidligere statsråd Ola Borten Moe har vært inhabil i saker på Kunnskapsdepartementets ansvarsområde, og at det ikke er gjort skriftlige habilitetsvurderinger av statsråd Sandra Borch i konkrete saker.

Tidligere statsråd Ola Borten Moe har offentlig opplyst at han var inhabil under regjeringens handlinger av anskaffelse fra Nammo AS 12. januar og 30. mars 2023.

9. Komiteen viser til svar på spørsmål 4 i statsministerens svarbrev til kontroll- og konstitusjonskomiteen datert 20. juli 2023. Komiteen ber om å få en oversikt over alle skriftlige habilitetsvurderinger som er foretatt i regjeringen fra den tiltrådte til dags dato. Det bes opplyst om hvilken dato vurderingen ble forespurt, og eventuelt når det er bedt om en tilleggsvurdering.

Tabellen under viser de skriftlige habilitetsvurderingene som er gjort av politisk ledelse i Kunnskapsdepartementet i perioden fra regjeringen tiltrådte og til dags dato.

Komiteen ber om dato for når vurderingen ble forespurt. Denne datoen går ikke fram av arkiveringen av sakene. Normalt vil statsråden eller vedkommende i politisk ledelse be om en habilitetsvurdering, og deretter avholdes det en samtale om bakgrunnen for saken. Deretter gjør embetsverket en vurdering basert på de opplysningene som foreligger. Normalt vil embetsverket ferdigstille sin vurdering få dager etter å ha blitt forespurt, avhengig av hvor raskt samtalen med vedkommende i politisk ledelse kan gjennomføres.

		Notat sendt statsråden	Statsrådets konklusjon
Tonje Brenna	Behandling av visse klagesaker Akademiet	02.12.22	inhabil
Ola Borten Moe	Oppnevning av styreleder NUPI	16.12.21	habil
Tonje Brenna	Vurdering ifm. mulig ansettelse av Jens Stoltenberg som sentralbanksjef	17.01.22	habil
Tonje Brenna	Tilskudd til Støttegruppen 22. juli	21.03.22	habil
Sindre Lysø	Utøya AS og Støttegruppen 22. juli	10.04.23	Ba om tilleggsvurdering 25.04.23
Sindre Lysø	Utøya AS, tilleggsvurdering	04.05.23	inhabil
Tonje Brenna	Utøya AS, generelt i saker om økonomisk støtte	31.05.23	inhabil
Tonje Brenna	Utøya AS, konkret vurdering av tilskudd til Wergeland-senteret og skoleprosjekt	14.06.23	inhabil
Tonje Brenna	Utøya AS, oppnevning av Frode Elgesem til styreverv	14.06.23	inhabil

10. Komiteen viser til svar på spørsmål 4 i statsministerens svar til kontroll- og konstitusjonskomiteen datert 20. juli 2023. Komiteen ber regjeringen samle en oversikt over alle tilfeller der en statsråd har bedt embetsverket om bistand til habilitetsvurdering fra regjeringen tiltrådte til dags dato. Ettersom en slik oversikt ifølge statsministerens svarbrev ikke allerede foreligger, har komiteen forståelse for at detaljeringsgraden vil variere for de enkelte oppføringene.

I Kunnskapsdepartementet vil et spørsmål fra en statsråd om bistand normalt medføre at det gjøres en skriftlig vurdering av habiliteten. Det er kun de skriftlige vurderingene som arkiveres, og departementet har derfor ikke oversikt over om en statsråd har bedt om bistand fra embetsverket i departementet uten at dette har ført til en skriftlig vurdering. Det kan forekomme at en statsråd diskuterer spørsmål om habilitet med departementsråden. Dersom det i en slik samtale om temaet blir avdekket tvil om statsrådets habilitet, vil dette etter vanlig praksis føre til en skriftlig vurdering som blir arkivert. Det er lite sannsynlig at det har forekommet tilfeller der en statsråd i Kunnskapsdepartementet har bedt embetsverket om bistand til en habilitetsvurdering, uten at det foreligger en skriftlig vurdering.

I svar på spørsmål 9 er det gitt en oversikt over alle skriftlige habilitetsvurderinger som er foretatt i Kunnskapsdepartementet fra regjeringen tiltrådte til dags dato.

11. Komiteen ber regjeringen redegjøre for eventuelle rapporteringsrutiner for politisk ledelse i departementene som omfatter privatøkonomiske forhold. Komiteen ber om at redegjørelsen inkluderer informasjon om formålet med eventuell rapportering og hvilke opplysninger som i så fall rapporteres inn til Statsministerens kontor eller til det enkelte departement.

Dette er den del av en innledende samtale med departementsråden ved tiltredelse for nye medlemmer av politisk ledelse som har som formål å identifisere mulige bindinger og relasjoner som politikeren selv og embetsverket bør være oppmerksom på i forbindelse med embetsførselen og funksjonen som politiker i regjeringssystemet. Ut over dette har ikke Kunnskapsdepartementet egne rapporteringsrutiner for politisk ledelse som omfatter privatøkonomiske forhold. Det har vært gitt praktisk bistand til innrapportering til Stortingets register, men dette utløser ingen saksbehandling eller registrering i Kunnskapsdepartementet.

12. Komiteen ber om liste, fordelt på departement og statsråd, over alle utnevnelser/oppnevnelser foretatt av statsråder eller regjering til råd, styrer og andre relevante verv eller organ fra oktober 2017 til i dag.

Listen er vedlagt dette brevet.

Listen er avgrenset mot oppnevninger av en rekke faglige råd og utvalg basert på forslag til medlemmer fra organisasjoner og virksomheter, eksempelvis til RETHOS (nasjonale retningslinjer for helse og sosialfagutdanningene). Oppnevningene gjøres på administrativt

nivå i Kunnskapsdepartementet. Listen er også avgrenset mot råd og referansegrupper hvor det er representanter for organisasjoner som deltar og hvor det ikke er personlig oppnevning.

13. Det vises til at SMK har bedt departementene om å gjøre en grundig gjennomgang av saker der habilitet kan være tema, jf. statsministerens svarbrev av 20. juli 2023. Komiteen ber om å få oversendt departementenes gjennomgang.

Politisk ledelse har gjennomgått saker der habilitet kan være tema i forhold til respektiv saksportefølje i Kunnskapsdepartementet. Embetsverket har bidratt med oversikter til denne gjennomgangen, herunder knyttet til blant annet klagebehandling, tilskuddsforvaltning og oppnevning av styrer, råd og utvalg.

Kunnskapsdepartementet oppnevner på administrativt nivå en rekke faglige råd og utvalg basert på forslag til medlemmer fra organisasjoner og virksomheter, eksempelvis til RETHOS (nasjonale retningslinjer for helse og sosialfagutdanningene). Gjennomgangen har vært avgrenset mot disse.

Gjennomgangen viste ikke behov for nærmere vurderinger av habilitet. For øvrig vises det til svar på spørsmål nr 9 og 12.

Med hilsen

Tonje Brenna

Dokumentet er godkjent elektronisk og påført statsrådets signatur

Vedlegg